

Karel Dolenc:

Legenda o deklici, ki ni mogla jokati.

Živela je siromašna vdova. Po možu je podedovala staro bajto s strgano slamnato streho in dvoje otrok, deklico in fanta.

Sinka je mati vdova čez vse ljubila. Bil je najmlajše dete, troje jih je umrlo kmalu po porodu. In ves njen je bil po duhu in po mišljenju, tih, nežen, ves zamišljen in sanjarski. Po licu pa je bil popolnoma rajni oče. Kadarkoli je pogledala vdova sinka, se je domislila umrlega moža. Obenem pa so ji oživela v spominu in v duši ona lepa, srečna leta, ki jih je preživela ob njegovi strani, v njegovi ljubezni, ki je sicer ni razodeval z besedami, a jo je kazal tem bolj v dejanju, v skrbi za njo in za deco.

Zato je mati sinka tudi v vsem odlikovala, v vsem in vedno ga stavila pred hčerko.

A ta, dasi še otrok, je to dobro opazila, bridko občutila. Za njo je imela mati malo toplih besed, za bratca same tople, blage in ljubeče.

Tako se je srce dekličino napolnilo z bridkostjo do matere in do bratca, da mala sama ni vedela, kdaj.

Ko je bila deklica stara deset let, fant sedem, je nenadoma zbolel za škrlatinko in je umrl. Ko je bratec umrl, si je sestra po prvi otroški, ne baš globoki žalosti nekako oddahnila. Samotno, po ljubezni hrepeneče srce se ji je zazibalo in zasanjalo v sladko upanje: „Zdaj bodo mati ljubili tem gorkeje mene, vso ljubezen dajo zdaj meni.“

A žalost: Bridko jo je varalo lepo, toplo upanje! Zakaj mati je živela tudi od zdaj le ljubljencu-sinčku, bridkosladkemu spominu nanj. Še bolj je otopela za vse drugo, neprenehoma je žalovala za izgubljenim najmlajšim otrokom. Komaj da je omenil kdo pred njo prerano umrlega, pa je že jokala po njem. Zagledala je kje priprosto njegovo igračo, kos njegove obleke, kak še tako neznatni spominek nanj, pa so jo v hipu oblile solze.

„Kako blag, zlat otrok je bil! Pa mi ga je Bog vzel!“

To je napolnilo deklici srce in dušo s še večjo bridkostjo. Naravnost zamrzela je umrlega bratca, zamrzela tudi mater.

Ob nesrečni uri pa se ji je izlila ta mržnja iz srca in je rodila trdo, neusmiljeno besedo.

Ko je mati nekoč spet jokala za izgubljenim ljubljencem, je pripomnila hčerka srdito in odurno:

„Kdo se bo vendar vedno cmeril! Saj se še zadušite s temi večnimi vzdihom in solzami.“

Kakor bi ji bila porinila nož skozi srce, so zadele trde, okrutne besede žalujočo mater.

„Nesrečni otrok!“ je viknila užaljena, vsa v solzah. „Čuvaj se, da te Bog ne kaznuje in ti posuši solze, ter ne boš mogla jokati, ko bi krvavo rada.“

Pač se je deklica v prvem hipu ustrašila grozečih besed. Že je hotela izgovoriti lepo, blago besedo, prositi mater za odpuščenje. A tako ranjeno, tako vse zastrupljeno je bilo mlado srce, ki mu ni sijalo toplo solnce materine ljubezni, ki ga ni negovala in osrečevala skrbna materina dobrot, da ji je lepa beseda umrla v mislih, usahnila ji v ustih. Ni je mogla izgovoriti!

In je rekla spet pikro in trpko:

„Če bi se vedno cmerikala kakor vi, je tako bolje, da nimam solz.“

„Hudo te bodo še teple te besede, nesrečno dekle!“ je še bolj užaljena ihtela mati. Sama se ni prav zavedala, kdo ji je položil hipoma te besede v misel in v usta, zakaj jih je morala izgovoriti, dasi skoro proti volji.

Deklica pa je govorila sama sebi z bolno bridkostjo:

„Čemu te grožnje? Kaj hočejo? Ko pa zame niso prejakali mati ne ene solze, vse le za brata. Kako jih naj torej ljubim, kako naj govorim z njimi prijazno in ljubeče?“

In je kljubovalno molčala.

Mati, že do tedaj slabotna, je slabela in venela zdaj še bolj. Žalost ji je vidno pila življenske moči. Pokašljevala je pogosteje, bolestneje. Vsak dan je lezla bolj v dve gube, bolj v zemljo, bolj v grob.

Sredi zime je legla.

Ko je poganjalo po tratih in travnikih, njivah in logih novo življenje, ko je zapela v zelenečih gozdovih znanilka pomladi, kukavica, svoj veseli pozdrav mladi vigredi, je izgorelo bolnično srce v žalosti in v hrepenenju. Šla je za možem in sinkom.

Pač je za boleznijo materine obšlo in pretreslo hčerko včasih bridko in hudo, velika in moreča žalost. Večkrat je že nameravala

poklekni ob postelji bolničini in prositi trpečo mater, naj da ji odpusti, naj jo blagoslovi. Morda blagoslov umirajoče prežene gorje prokletstva, ki ga je včasih že s tiho grozo začutila: Da nima solz, da ne more jokati!

A vsakokrat, ko se je hotela ponižati, ko je hotela vsa skrušena in potrta pasti na kolena pred mater, ji je sovražnik, duh teme, šepetal: „Ali si res že pozabila, kako malo ljubezni si sprejela od matere, koliko pa rajni brat? Ali se ne spominjaš več, kako je skrbela le za brata, a tebe je zanemarjala, vedno porivala na stran, v kot?“

In spet je razvnel s temi potuhnjenimi, bodečimi besedami ogenj srdu v srcu. Odprl in razširil je spet že napol zaceljeno rano, da je iznova zakrvavela in zaskelala. In srce se je zakrknilo blagim besedam prijatelja in varuha, ki je prigovarjal in opominjal:

„Pozabi, poklekni, prosi!“

Ko se je deklica pomladanskega jutra prebudila na klopi ob peči, kjer je imela svoje počivališče, prenočišče, in je šla kakor vsak dan v kuhinjo, da skuha zajutrek, in je čez male pol ure prinesla materi lonček mleka, ga mati ni vzela. Ni ji bilo več treba mleka — bila je mrtva. Iz časnega spanja je zasnula v večno spanje.

Tako je umrla, ne da bi jo bila hčerka prosila odpuščenja, ne da bi bila hčerki pred smrtjo odvzela prokletstvo, ne da bi jo blagoslovila z blagoslovom umirajoče matere.

Vroč je zagomzelo deklici po vsem telesu. Kriknila je, kakor bi tudi po njej stegala koščeno svojo roko mrzla, neusmiljena smrt, da jo vzame s seboj v neznano deželo. Zrušila se je ob postelji na kolena in je pritisnila vročo glavo ob trdo, mrzlo roko materino. Tresla se je kakor drhteč list trepetlike, tako bodečo bol je začutila v srcu — a jokati ni mogla! Ne ene solze ni bilo v oči, ne ene iz oči. Le v srcu so pekle, da je v žgoči boli butala z glavo ob posteljo, si trgala obleko s prsi. Malo da ni zblaznela ob grenki, grozni misli: „Nikoli več ne bom mogla jokati, vse življenje ne!“

Pokopavali so mater. Sosed in sorodniki, sami daljnji, bližnjih nista imeli, so si brisali solze po rajnici, a rodna hčerka jih ni brisala! Bleda, obupana je stala ob grobu. S suhimi, pekočimi, od boli in strahu blodnimi očmi je strmela na materino krsto, strmela v grob za njo, strmela na rumene grude, ki so bobneče padale na siromašno krsto in jo kmalu zakrile. Pač se ji je izvil zdaj zdaj bolesten, tožec vzdih — a zasolzila se ni!

Temno, izbočki so jo pogledovali pogrebci,

„Ali je že kdo videl kdaj tako hčerko? Še otrok je, pa ne zajoka po materi. Kakšno srce mora imeti v prsih? Kamen!“

Ko ji je zakrila mamo težka prst, je bila deklica sama na svetu, zapuščena kakor bor na gori. Sorodniki, skoro ji bolj tuji nego tuji ljudje, se niso pobrigali za njo. Tudi si je vsak mislil: „Dekleta, ki po materi ne potoči ne ene solze, ne vzamem v hišo.“ Tako je morala poskrbeti za njo občinska oblast. Dala jo je v službo in v vzgojo k bogati kmetici, trdi in neusmiljeni ženi, v katere hiši in službi ni ostal leto dni najboljši in najpotrpežlivejši posel.

„Ta jo izuči in izmodri!“ so modrovali modri občinski možje, tudi nevoljni na dekletce.

Na smrt se je prestrašila deklica, ko je izvedela to bridko novico, ko je slišala to težko sodbo in obsodbo.

„Hudo me tepeš, o Bog! Pri materi nič ljubezni, pri tej ženi je bo še manj!“

A po prvem strahu si je skesano priznala:

„Sem pač zaslužila to šibo!“

In se je vdala v žalostno usodo. Povezala je v culico ono malo obleke, kar je je imela in je zapustila rodni dom, ki ga je sprejela v oskrbovanje občinska oblast in ga je dala v najem, da deklica doraste.

In res, še manj solnčne ljubezni in tople dobrote je našla deklica v novem domu. Pač pa mnogo več dela, nego ga je bilo doma pri materi. In mnogo več hudih in neusmiljenih besed, nego jih je bila slišala doma. Če je mati ni ljubila z gorko materinsko ljubeznijo, pa jo je vsaj pri miru pustila. Ni je zmerjala, ni vpila na njo ves božji dan. A v novi hiši je bilo tako.

Kaj kmalu je deklica spoznala: „Služba pri hudobni gospodinji je trpljenje, življenje v solzah!“

A najhujše gorje je bilo: Solz ni imela! Ni mogla jokati, da bi izjokala srčno bol. Neizplakane solze pa so pekle in žgale v srcu kakor živo oglje.

Gospodinja jo je mučila in trpinčila tem bolj, ker je vedela: „Ta mi ne more odpovedati, ne more oditi. Mora ostati pri meni, dokler občinski možje drugače ne odločijo. A ti ne bodo!“

Še je spalo solnce v kristalnem svojem gradu za daljnimi gorami, ko je morala deklica že na noge. Kos črnega kruha ji je bila dala gospodinja prejšnji večer in ji je zapovedala in zabičala: „Jutri pojdeš v loke in opleješ proso na njivi v kotu. Opoldne ti ni treba hoditi domov, predaleč je. Jest ti dam s seboj; za tri moške

težake ti dam kruha, da boš enkrat vendar sita. In da mi ne prideš prezgodaj domov, sredi popoldneva morda spet! Vem, to bi bilo po tvoji volji, lenoba, pa po moji ni!"

Vedela je deklica, da bo morala garati kakor nema žival iz teme v temo. Vedela je, kaj je gospodinji „sredi popoldneva.“ Če je prišla kdaj z dela domov, ko je solnce že šlo k počitku in je komaj še malo in zaspano mižalo izza gore, je bilo to strogi gospodinji „sredi popoldneva.“ Obsula jo je vsa srdita s surovimi besedami. Z veliko, perlačasto roko jo je udarila naravnost v obraz. Zgrudila se je čestokrat pod temi krutimi udarci, stokala in vzdihovala je ob pekoči boli — le jokati ni mogla, solz ni bilo iz vročih oči! Zato se je gospodinji še manj smilila. „Potuhnjenka! Kaj cviliš in javkaš, ko pa sem se te komaj dotaknila. Da ji ni sile, se vidi, saj niti ne joka. Hinavka!"

„In da mi pri delu ne paseš lenobe, ne polegaš pol dneva v senci! Pogledam pojutrišnjem sama na njivo. Gorje ti, če ne bode vsa opleta!" je še zagrozila žena z osorno besedo in s temnim pogledom.

Pa je šla deklica ob prvi zori v loke in je plela ves dan, pod žgočim solncem, žejna in lačna. Kos kruha, „za tri moške težake," a v resnici tenek, da bi videla skozi njega deveto goro, je že med potjo skoro popolnoma pojedla. Le skorjo je ohranila, da bi jo cmulila in žvečila ob največjem gladu in bi ga tako vsaj malo potolažila. Seve, ko je proti poldnevu pričela glodati trdi krajec, počasi in previdno kakor mala miška, je spoznala in začutila, da je lakoto šele prav zbudila in razdražila.

Delala je ves dan, da so ji pokali in krvaveli prsti. Pa ni upala nehati, odpočiti si. Zakaj njiva, glej, je tako prostrana, jutri pa jo pride ogledovat huda gospodinja. „Gorje, če ne bo opleta!"

Ob delu je z bridkostjo mislila na rajno mater.

„O mati, kaj ste mi storili! Če ste me rodili in me pustili samo na svetu, vsaj tako strašno prokleli bi me naj ne bili!"

Od žalosti, srčne boli, telesne utrujenosti in slabosti se je zgrudila na nemo zemljo, v razor — a zajokati ni mogla!

Solnce je pripekalo naravnost dol na njo, molče, brez usmilenja, malone sovražno. Prepelica je petpedikala nekje tam koncem njive; s petjem je delala kratek čas in veselje sebi in mladičem — a za nesrečno deklico se ni zmenil nihče, nihče ji ni dal tolažilne besede, nihče kaplje sočutja, nihče žarka upanja, da bo kdaj drugače, da bo kdaj bolje.

„O mati, hudo ste se maščevali!“ —

Jesenski vetrovi so se podili čez polje. Ostro so si žvižgali, kakor bi si delali z žvižganjem pogum in bi se vnmali za tem vztrajnejši, tem hitrejši tek. Njih ogromni plašči, stkani iz samega mraza in leda, nevidni navadnim človeškim očem, so plahetali od neba do zemlje. Razpršili in razgnali so na vse strani sveta vso slabotno toploto krmežljavega, bolnega solnca. Kar je niso razpršili, so jo vjeli v velike gube svojih vihrajočih plaščev, kjer je takoj zmrznila in zledenela. Zato je bilo tako hladno na svetu.

Kdor je moral na cesto, kdor na pot, kdor na polje na zadnje jesensko delo, si je ogrnil kožuh, če ga je imel, se je zavil v burnus, če ga je imel, si je oblekel čez navadno obleko še eno, debelejšo, toplejšo, če jo je imel.

Deklica je ni imela, Bogu bodi potoženo. Imela je le lahkotno poletno, iz cenega blaga, vso že obdrgnjeno, luknjasto, napol že raztrgano.

Pa ji je naročila huda gospodinja:

„Gori v lokah koruzinje še ni požeto. Jutri greš in požanješ! Zdaj je še toplo. Morda pritisne kmalu mraz, tedaj bo težje.“

„Zdaj je še toplo!“ si je z bridkostjo ponavljala v mislih deklica gospodinjinine besede, ko je drhtela navsezgodaj po cesti, in jo je jesenski veter, ves zle volje, ker neprespan, grizel v lica, v oči in v ušesa, jo ščipal skozi tenko obleko v drgetajoče telo, ji hupal mrzlo sapo v roke, skrite pod starim, pajčolanastim, sitastim predpasnikom, da bi ji srp kar padel iz njih.

Žalostna je bila sirota, da bi legla in umrla — a jokati ni mogla.

„O mati, mati, ali vidite iz groba, ali vidite dol z neba, kako neusmiljeno me tepe vaše prokletstvo?“

Od boli si je grizla ustnice, da so krvavele, a jokati ni mogla.

„Krvave solze bi jokala, ko bi le jokati mogla! A ne morem. O mati, kaj ste mi storili! Velik je bil moj greh zoper vas, a večja je kazen, ki ste mi jo izprosili.“ —

Tudi mater ji je zločesta gospodinja večkrat očitala.

„Mati je bila malovredna, prava lenuharica in ciganka, in ti si vredno njeno seme, ciganski otrok!“

Huje je zbolelo vsakikrat to surovo očitane deklico, nego če bi jo bila gospodarica udarila. Če v življenju ni ljubila matere, dasi ji je srce hrepenelo in vpilo po tej ljubezni, zdaj, ko je ni imela, jo je ljubila z vsem srcem. Zdaj, ko jo je slišala tako zasramovati in blatiti, ji je postajala podoba materina lepa in svetla kakor podoba

svetnice na oltarju. Dasi ni kmalu kdaj ugovarjala gospodinji, ko je vlačila s strupenim jezikom mamico iz groba, jo je pomerila deklica s plamtečimi očmi in ji je zaklicala odločno in brez strahu:

„Mene tepite, mene ubijte, če hočete, a mamico mi pustite v grobu pri miru!“

V takih bridkih trenutkih, ko ji je zaplamtela ljubezen do rajne porodnice iz trpečega srca gor do neba, kjer zdaj biva duša rajne mamice, ji je bilo, da bi z radostjo poromala na golih kolenih na mamičin grob, samo če bi ji še enkrat mogla pogledati v lice in v oči, samo če bi mogla slišati iz njenih ust eno sladko, blagoslovljeno besedo:

„Odpuščam ti, nesrečno dete!“

Kadarkoli je prišla k cerkvi in na pokopališče, nikoli ni šla domov, ne da bi bila stopila h grobu materinemu in bi vzdihnila in zaprosila iz globočine bolnega, skrušenega srca:

„Odpustite mi, draga, mila mamica!“ —

Poleti je bilo.

Deklica je prignala na večer krave s paše. Gospodinja je mogočno stala na podstenju tik ob vratih v hlev. Nekoliko dalje od nje je sedel na skladu drv star berač in je s starikavim, utrujenim glasom brundal nekaj kakor molitve. Pravkar je bil prišel in poprosil za prenočišče. A kmetica se je delala gluho in slepo. Šele, ko je zaprosil v tretje: „Mati, ali bi smel prenočiti pri vas? Na slamo v hlev ležem in ne bom nikomur v nadlego,“ je zadirčno vzrojila: „Pa ostani in leži kam na gnoj! Sicer tako ne bo miru pred to beraško nadlego!“

Ob vratih je stala gospodinja in je pregledala, z očmi in mislimi pretuhtala in pretehtala slednjo kravo, ki je šla mimo nje v hlev.

Dogodilo se je bilo namreč pred časom, da je deklica v pekočem gladu pokleknila pod kravo, da dobi nekaj kapljic mleka in si malo potolaži grozno lakoto. A je nanekala pisana njena sreča, da jo je zalotila pri tem gospodinja.

Od tedaj je imelo dekle še manj miru pred trdosrčno, vedno nezaupno gospodinjo. Vsak dan, ko je prignala krave s paše, jo je že čakala strupena žena in jo je obsula s ploho očitanj in psovk.

Tudi danes tako.

„Kakšno višne pa ima rdečka? In kakšno belka? Ha? Kakšno pa dimka, kaj? Ali jim je solnce izsušilo vimena? Morda pa si bila le ti spet ona kača, ki jim je izsesala mleko?“

Vsa je drhtela uboga deklica, ko je videla, da je gospodinja danes posebno žolčaste volje. S plašnim glasom, kakor čivka ptičica, ki že vidi kragulja nad seboj, je zatrjevala:

„Nisem, mati! Nikoli več nisem od — tedaj. Bog ve!“

Še huje so razpihale plašne in proseče besede ženino jezo.

„Še taji! Še laže! Še Boga kliče za pričo svojih laži! O ti peklenski otrok!“

Pograbila je stolec, stoječ za durmi — ko je molzla, je sedela na njem, a zdaj ga je porabila za bridko orožje zoper deklico. Na slepo je udarila z njim po ubogi pastaričici. Udrihala je po hrbtu, po ramah, po glavi, da se je mladi mučenici vlila kri.

S plašnimi očmi, z milimi besedami, z bolnimi vzdihji je prosila deklica usmiljenja gospodinjo, pomoči tujega gosta. A gospodinja ni nehala. Berač pa je sedel na podstenju, gledal z blestečimi, žalostnimi očmi, a rekel ni besedice.

Naposled se je deklica zrušila pod udarci. Napol nezavestno je zbesnela žena še sunila z nogo. Stolec je zalučala na podstenje, da se mu je odkrhnila ena noga, in je vpila in grozila:

„Nastelji kravam, pa se spravi v svoj brlog! Večerje ne dobiš. Si se tako do grla nasitila na paši.“

S težavo je deklica vstala in šla, da nastelje. Ko je nastlala, se je skrila v listnjak, da gospodinja pomolze. Šele ko jo je videla z žehtarjem odhajati v kuhinjo, si je upala v hlev, na borni svoj pograd.

Mimogrede je videla, da berač že leži na slami za durmi.

Ko je legla, je bilo nekaj časa tiho v hlevu. Le prežvekovanje živine se je slišalo, zdaj zdaj cingljajoči ropot verige, ki je udarila ob jasli. Zunaj je lajal pes; najbrž je vohal tujca pod streho. A lajanje njegovo ni bilo srdito, prej veselo. Nekje na vasi je pel fant. Bolj žalostno nego veselo se je glasila njegova pesem.

A čuj, nenadoma se je oglašil berač:

„Ubogo dete, hudo te je zdelala gospodinja. Ali te mnogo-krat tako?“

„Mnogokrat,“ se je tiho, žalostno odzvalo s pograda.

„Pa trpiš voljno?“

„Moram. Ni pomoči. A boli, boli! — In nikogar nimam, ki bi mu potožila. Ko bi vsaj jokati mogla! Bilo bi mi brž mnogo laže.“

„Pa ne moreš jokati?“

„Ne morem.“

In deklica se je s poltlim glasom spovedala tujcu velikega svojega greha zoper rajno mamo, in kako jo zdaj tepe prokletstvo materino.

Berač je molče poslušal. Ne slamica ni zašumela pod njim, tako mirno je ležal in poslušal.

Ko je deklica umolknila, se tudi ni oglasil, ne se zganil.

„Zaspal je med mojim pripovedovanjem. Utrujen je, siromak!“ je mislila deklica, ko je zaman pričakovala kake besede od njega.

Čez dolgo časa pa je naenkrat izpregovoril. Z mehkim, blagim glasom — nič več starikavega ni bilo v tem glasu, nič utrujenega — je dejal:

„Nesrečni otrok, hudo si grešila, hudo se tudi pokoriš. Svetovati pa ti morem le eno: Trpi voljno, trpi za pokoro! Pa zadobiš morda spet solze, milost solz. Zakaj zdaj čutiš in veš, kakšna milost da so solze. Ko boš videla najžalostnejše na svetu, zajokaš. — A zdaj zaspi, ubogo dete!“

Kakor velika sladkost, kakor blagoslovljena radost svete noči, ko zazvoni k polnočnici, je šlo v tistem hipu čez deklico, čez njeno srce, čez njene misli. Zaspala je v tej rajski radosti, v tem posvečenem upanju, da sama ni vedela, kdaj.

Ko se je zarana zbudila, tujca ni bilo več v hlevu. Videla ga ni nikoli več.

A njegove besede je ohranila globoko v srcu — nauk njegov, njegovo sladko obljubo.

In je trpela voljno. Poprej je služila in delala neusmiljeni gospodinji iz strahu pred njo in hudo njeno jezo, a z bridko nevoljo in s tajno, le s silo pritajevano jezo. A zdaj je služila in delala z ljubeznijo. Zdaj je pretrpela žaljive besede, boleče udarce in vse drugo trpinčenje s tiho vdanostjo. Tolažila se je s sladkim upanjem, skritim globoko v srcu: „Potrpim za pokoro, da zadobim milost solz.“

A glej, gospodinja jo je zdaj preganjala in trpinčila s podvojeno hudobijo. Bilo je, kakor da bi dekličina krotkost le razpihala in huje podžigavala plamen njenega srda.

Dogodilo se je nekega večera, da je zdrobila deklica po nesreči pri studencu vrč.

Gospodinja je zaslišala v kuhinjo, kako je zaškrebetalo, ko je padel z vodnjakove ograje na kamenito ploščo ob vodnjaku. V hipu je bila na pragu.

Ko je videla nesrečo, ji je prvi naval jeze kar zaprl govorico. Lovila je sapo, kakor bi jo hotelo zadušiti. A kaj kmalu je zabe-

snela: „Ah, seme cigansko, vse mi polomiš! Svojo bučo bi bila razbila, ne vrča! Počaj, pa ti jo jaz!“

Ob zidu tik praga je ravno slonela otka. Gospodar jo je poslonil tja. Pravkar jo je bil prinesel od kovača. To otka je zagrabila besneča žena in jo je zalučala z vso močjo proti deklici. Na srečo je skočila ta še v zadnjem hipu naglo na stran, sicer bi jo zadela otka v glavo.

Ko je gospodarica videla, da je otka izgrešila cilj, se je sama zagnala proti studencu. Deklica, ki se je upravičeno bala, da se je razljučen gospodinja loti z otko, se je spustila v obupen beg.

„Le beži, ciganska hči ciganske matere!“ je vpila za njo od jeze obsedena kmetica. „A da se ne prikažeš več v mojo hišo, sicer te ubijem!“

„Ne pridem več, ne pridem!“ je od strahu jokalo zbegano srce bežeče deklice. Vsa plašna je hitela iz vasi. V vasi ni imela nikogar, ki bi se mogla in upala v tej stiski zateči k njemu.

A ko je stala samotna sredi ceste zunaj vasi, se je vprašala vsa obupana: „Kam zdaj?“

Pod milim Bogom ni vedela za kraj in mesto, kamor bi se obrnila, kamor bi se zatekla.

Pa si je rekla po kratkem premišljevanju:

„K vam pojdem, mamica.“

In je krenila proti cerkvi. Na materin grob se je namenila.

Mrak je že razgrinjal svoj ogromni sivi plašč po širni zemlji in čez pokopališče, ko je prišla deklica tja.

Pokleknila je ob gomilo, ki je mirno počivala pod njo mamica. Poljubila je priprosti leseni križ, zaznamovan z materinim imenom, pa se je pod težo boli, pod bremenom trpljenja nagnila povsem k zemlji ter tožeče vzdihnila:

„O mamica, ko bi počivala pri vas! Bolje bi mi bilo v grobu nego pod solncem. O mamica, ali mi še niste odpustili? . . . In ti, moj Bog, ali se boš tudi ti večno srdil na me?“

Dolgo je govorila v tistem večeru z rajno mamico v grobu, še dalje časa v goreči molitvi z Bogom nad seboj.

Ko je dvignila glavo, žalostna, a vendar spet vsa vdana v bridko usodo in v težko kazen za mladostni greh, je izza gozda za cerkvijo ravno vzhajala luna. S srebrnim prahom je potresala ves svet, tihe grobe, zelene in rjave, in križe na njih, da so se svetlikali in so blesteli, kakor bi bili vsi novi, sveže pobarvani, pravkar posrebreni in pozlačeni.

„A kam zdaj?“

Kakor bi pričakovala od molčečih in mirnih rajnih sveta in pomoči, se je ogledovala po grobovih. A grobovi so ostali nemi, mrtveci v grobeh mirni in brezčutni.

„Tja k velikemu križu pojdem. Naslonim se nanj in tam zadremijem. Tako sem trudna! In v bližini Boga me ne bo strah.“

Sedla je v travo ob križ, naslonila se z ramo in z glavo ob trdi les. Žalostne oči je vprla gor v Mater božjo in v križanega njenega Sina nad njo.

Obraza Zveličarja in Madone sta bila od ene strani oblita z mesečino, drugo polovico je pokrivala senca. Čudovito otožen in trpeč izraz je dajala ta razsvetljava licem. Kakor da bi tiho in polagoma polzele po bledem licu Marijinem solze, komaj vidne v tem čudežnem polmraku, se je zazdelo deklici.

Privila se je tesneje h križu, v veliki ljubezni, v kipečem sočutju. Močno, ljubeče je objela trdo drevo z obema rokama. In kakor v oni noči, ko ji je govoril v hlevu tuji berač tiste nenavadne, lepe in žalostne besede, je šlo ta hip čudežno čez njo, čudovito in skrivnostno ji je zavelo skozi srce in dušo. A tedaj sladko upanje, kipeča radost — nocoj velika bol, a očiščujoča in odrešilna...

„O Devica in Mati Marija, kako si trpela šele ti zaradi svojega božjega Sina! Pa mu nisi mogla pomagati, ti najubožnejša, ti najbolj trpeča vseh žen!“

Ko je tako strmela vsa zamaknjena v žalostno Mater in Devico, ji je bilo, kakor da se zliva bol nebeške Gospe po tenkih, žamestih luninih žarkih v njeno srce. Bolj in bolj se je polnilo s sočutjem, z mehko žalostjo, s čudno omamnostjo.

Sredi te omamice pa nenadoma zasliši sem od cerkve jok, boječ in žalosten.

Zdrzne se, naglo pogleda proti cerkvi.

Glej, mala deklica, gologlava, z razpletenimi lasmi, stopa čez pokopališče, med grobovi, in bridko, a pridušeno in boječe ihti.

Deklica ob križu zastrmi v njo kakor v prikazen. Z velikimi očmi, napol začudenimi, napol plašnimi strmi v prihajajočo.

Glej, naravnost proti še skoro svežemu grobu zavije jokajoče dekle. In se vrže na molčečo gomilo in med bolnim, hlipečim jokom, da se trese in zvija vse malo, slabotno telesce, prosi in kliče:

„Vstanite, o mamica, in mi dajte jesti! Ne mleka mi ne dado nova mati, ne pogače, niti ovsenega kruha ne. Ko so ata doma, mi

dado ata. A nocoj jih ni! In nova mati so me topli in me napodili iz hiše in so hišo zaklenili. O mamica, pa ležem k vam!”

Z malimi, slabotnimi rokami prične odkopavati grob.

A kmalu se utruji, kmalu odpovedo drobni prstki.

„Tudi vi me ne marate, o mamica, tudi vi mi ne odprete? Kam in h komu pa naj grem, če ne k vam, mila mamica?”

In joka in ihti, da bi se smilila celo neusmiljeni smrti. Le grobovom se ne. Ti molče svoj večni molk.

In glej, tedaj je spet šlo ono neznano čez deklico, sedečo ob križu, opazujočo ta žalostni prizor. Spet ji je zavelo skozi srce in dušo ono čudežno kakor v tisti noči, ko ji je govoril berač-tujec one tolažeče besede in ji je vlil v srce novo upanje, in kakor ji je zadrhtelo skozi srce in dušo pred hipom, ko se je bila vsa pogreznila v trpeče lice Matere Marije in v neskončno njeno bol.

In tedaj, o čudo nebeško, o milost božja, tedaj začuti nena-doma, z drhtečim strmenjem, v očeh vlažno — solze ji privro iz oči, zdrknejo ji tople in vendar hladilne po bledem, shujšanem licu . . . hipoma na glas zajoka . . .

Videla je bila pravkar najžalostnejše na vsem svetu božjem: Mater, ki gleda svojega ljubljenežnega otroka, kako umira v najstrašnejših bolečinah, pa mu ne more pomagati z vso neskončno materinsko ljubeznijo — in trpeče dete, ki bi rado iz groba izkopalo in priklicalo rajno mamico, pa je ne more z vso svojo boljo . . .

*1. and 2. stavek - kolikor strani, toliko knjig je vredna tople te
celo vato moralnih prepovedi nasdomesca. Če nisi še: troni te
Ivan Albreht: Par prava antiteza je v teh materah in gospodinj
Klic mladosti. moji sličici, "moja mati"
Dobro vt*

Pridi, kot sem sanjal te nekoč:
smeh na ustnih in v očeh,
grudi vzbočene . . . In vse telo
hrepenenja živi kip.

Ko bo šla že proti jutru noč,
pridi, da v razkošju dava solncu
najine mladosti vroči dar!

In kot svečenico te pozdravi dan,
in kot svečenik bom šel s teboj
vsedotlej, da pesem mojega življenja
združi se z vesoljstva nemo himno.